

Digitalització de fons documentals als museus i arxius patrimonials de Barcelona

Mesura de Govern

Desembre 2014

**Ajuntament
de Barcelona**

Digitalització de fons documentals als museus i arxius patrimonials de Barcelona

Mesura de Govern

Comissió de Cultura, Coneixement, Creativitat i Innovació
Novembre de 2014

> Síntesi

En el marc de la iniciativa de desenvolupament econòmic Barcelona Growth, el BCN|Open Challenge és un programa que propicia solucions innovadores a sis reptes diferents que tenen per objectiu transformar l'espai públic i millorar els serveis de la ciutat. L'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) hi participa activament liderant el repte de digitalitzar 326.000 pàgines de llibres, documents i plaques de vidre de diferents arxius històrics i fotogràfics i dels museus municipals durant el 2015. Un procés que continuarà durant 2016 i 2017 amb la difusió oberta dels fons digitalitzats a internet i la creació de projectes ad hoc de valorització dels esmentats fons.

La finalitat última consisteix a posar al servei de la ciutat continguts que permetin explicar la seva història, el relat del seu patrimoni i a més afavoreixi la generació de nou coneixement i continguts entre els ciutadans. El procés de digitalització servirà, a més, per a dinamitzar la transformació digital dels centres patrimonials participants. Per últim, en fer-lo digital, es milloraran les condicions de preservació del patrimoni documental.

> Barcelona, ciutat de cultura

Barcelona reconeix com a eix central la consideració de la cultura com a motor de desenvolupament de la ciutat. L'Ajuntament de Barcelona aposta per la cultura com un pilar més que doni suport a les polítiques municipals per integrar a nous ciutadans, a atraure inversions, a fer una ciutat més agradable als que hi viuen, a prestar serveis de qualitat i a millorar la seva projecció internacional.

Els arxius patrimonials i museus municipals agrupats dins l'ICUB compten amb un gran nombre de documents (llibres anteriors al segle XIX, manuscrits, incunables (llibres impresos abans al 1450-1500), fons i documents d'arxiu, llibres impresos a partir del segle XIX, fotografies, plaques de vidre, diapositives i negatius...) que conformen de manera significativa la memòria històrica de la ciutat, dels seus ciutadans i llurs relacions amb la resta del món. Es tracta d'un conjunt de fons de gran valor i importància pendent de digitalitzar, que cal preservar i difondre.

La digitalització de part d'aquests fons per propiciar l'obertura del patrimoni de la ciutat al món i permetrà als ciutadans interactuar activament amb aquests recursos. Només amb la digitalització i l'extensió en línia d'aquesta documentació es pot entendre el patrimoni barceloní en tota la seva

dimensió i explicar la ciutat com a capital cultural de Catalunya des de fa segles i com a receptora de la cultura europea des del Renaixement fins l'actualitat.

> Fons a digitalitzar i centres patrimonials aportadors

El projecte comptarà amb la participació de diversos centres de documentació dels Museus i Arxius patrimonials de l'ICUB amb fons i col·leccions singulars i únics. El procés de digitalització servirà, a més, per a dinamitzar la transformació digital de les institucions amb patrimoni. Els participants són els següents:

- Arxiu Fotogràfic de la Ciutat de Barcelona: Ajuntament de Barcelona (Crònica Gràfica), Editorial López.
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: Guies urbanes i turístiques de Barcelona dels segles XVIII i XIX, Pregons de la Ciutat i Testaments dels consellers.
- Biblioteca Pública Arús: Col·lecció bibliogràfica d'incunables, Col·lecció bibliogràfica de moviment obrer.
- Hospital de Sant Pau: Privilegis Reials, Papals i Documents Particulars, Casa del Teatre, Expòsits i Dides.
- Museu Nacional de Ciències Naturals: Col·lecció i fons família Salvador. Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària de la Biblioteca.
- Museu d'Història de Barcelona: Fotografies, dibuixos, manuscrits i gravats del fons Museu Verdaguer Barcelona, Catàlegs d'exposició del Museu d'Història, Arxiu de treball i documentació arquitectònica d'edificis de Barcelona, Inventari de peces de la col·lecció fundadora del Fons patrimonial del Museu d'Història, Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària.
- Museu de la Música: Fons Biogràfic del Museu de la Música de Barcelona.
- Museu del Disseny de Barcelona: Col·lecció de llibre antic del Museu del Disseny de Barcelona, Arxiu Rigalt i Granell, Arxiu Busquets, Arxiu Badrinas, Litografia F. y R. Bastard.
- Museu Frederic Marès: Impresos comercials, Menús, Làmines de Moda, Invitacions i programes de ball, Correspondència de Frederic Marès.
- Servei d'Arqueologia de Barcelona: Intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella, Diaris d'excavacions de la Plaça Sant Miquel

Els documents per a digitalitzar tenen la següent tipologia:

- Publicacions periòdiques.
- Monografies.
- Document gràfic (postals, fotografies...).
- Partitures.
- Documents d'arxiu en paper de diversos formats
- Cartells (A3).
- Manuscrits.
- Plànols
- Plaques de vidre.

> El projecte

El projecte de digitalització de 326.000 registres permetrà optimitzar costos, donar qualitat al procés i garantir una bona execució.

Algunes de les característiques de la solució són:

- Treball de digitalització in situ dins de cada institució .
- Tractament de col·leccions de diversa naturalesa, format i característiques (manuscrits, llibres, cartells, negatius de fotografies,...)
- Optimització del cost i la qualitat de la digitalització per tal de crear còpies del material original aptes per a la preservació i reproducció.
- Optimització dels processos de digitalització, per tal de crear les còpies digitals en el menor temps possible.
- Creació d'un dipòsit d'alta seguretat que permeti la gestió de grans quantitat de dades i el posterior traspàs de les còpies digitals als repositoris de l'Institut de Cultura.
- Treball amb el conjunt de metadades bàsiques (característiques tècniques, nom del reportatge,...) vinculades als arxius resultants per tal de garantir-ne una correcta classificació..
- Aplicació d'estratègies de preservació digital de les còpies digitals generades.
- Disposar de mecanismes que garanteixin la possibilitat de realitzar els ajustos que es defineixin durant el procés de digitalització (rotacions, retall, correcció de nivells, filtres...) de forma àgil.

Actualment, la digitalització dels diversos fons documentals dels museus i arxius patrimonials de l'ICUB s'aborda de manera selectiva i necessàriament acotada, segons la capacitat operativa i pressupostària disponible en cada cas. El projecte de digitalització suposarà, per tant, un canvi d'escala respecte a les pràctiques habituals.

> Fases del projecte i pressupost

El projecte s'estructura en quatre grans fases que abasten la identificació i preparació dels fons, la digitalització per se, la creació de repositoris de consulta, difusió i preservació i, per últim la creació de projectes de valorització i difusió d'aquells fons singulars que requereixin una difusió addicional.

» 01. Fases del projecte

A. Preparació, identificació i informatització dels documents per a digitalitzar (2014-2015).

El procés a durà a terme durant 2014 i 2015 s'estructurarà a partir d'un eix principal de suport i formació a tots els centres participants. Aquest eix es desplega a partir de les següents accions:

- » Selecció de fons i col·leccions en funció de la singularitat, estat de conservació i drets d'autors.
- » Suport per a la descripció de fons i col·leccions dins de les noves plataformes digitals de l'Institut de Cultura.
- » Formació en el control, condicions tècniques i realització de projectes de digitalització massius.
- » Preparació física de la documentació per a la digitalització.

B. La digitalització dels fons (2015)

Durant la fase de digitalització es treballaran els diversos aspectes relacionats amb la creació dels nous objectes digitals i la gestió dels mateixos.

El procés s'estructura a partir d'un eix principal de treball:

- » Creació del calendari d'actuació i digitalització per l'any 2015.
- » Digitalització a cada centre de les col·leccions i fons definits.
- » Creació d'un repositori de control de còpies digitalitzades per als controls de qualitat.
- » Migració dels documents a les plataformes digitals de l'ICUB.
- » Documentació de tots els processos i descripció del maquinari i tècniques utilitzats.

C. Difusió i preservació dels nous documents digitals (2015-2016)

El projecte vol servir per assegurar la conservació física, el processament documental i l'ús d'eines digitals que permetin l'accessibilitat a tota la ciutadania.

Durant aquesta fase s'adequaran les plataformes que permetin assegurar la difusió de tots els documents digitalitzats i la correcta preservació dels nous objectes digitals.

El procés s'estructura a partir de dos eixos:

Difusió:

- » Creació de les interfícies pròpies amb les noves col·leccions digitals derivades dels objectes digitals.
- » Creació d'una portal que faciliti la reutilització de les metadades i còpies digitals de difusió.

Preservació:

- » Avaluació i adaptació de les actuals plataformes digitals per a la preservació digital.
- » Definició dels processos de preservació digital de les noves còpies digitalitzades.

D. Creació de projectes de valorització de fons singulars (2016-2017)

Més enllà de posar a internet la informació digitalitzada a disposició del ciutadà de manera endreçada, agregada i recuperable mitjançant interfícies de consulta objecte de l'apartat anterior, es preveu també la creació de projectes de valorització dels fons digitalitzats que, per llur singularitat i interès ciutadà, justifiquin un tractament especial en forma de projectes de difusió ad hoc.

- » Creació de unitats de coneixement, exposicions virtuals o projectes temàtics, a partir de les còpies digitals.
- » Creació de projectes digitals que permetin la interacció amb els ciutadans, a partir de serveis multiplataforma i mòbil.
- » Entrada dins de projectes internacionals com *Europeana*, a partir de la interoperabilitat de les metadades.

Aquests projectes s'impulsaran d'acord amb els respectius centres patrimonials dipositaris dels fons originals i la col·laboració dels departaments i direccions de l'ICUB habitualment aliats i promotors en aquest tipus d'iniciatives (ex: Departament de Sistemes d'Informació, Direcció de programes de Difusió cultural, Direcció de patrimoni museus i arxius)

A tall d'exemple, a finals de l'any 2012, impulsada pel Servei d'Arqueologia i el Departament de Sistemes d'informació de l'ICUB, es va presentar la Carta Arqueològica de Barcelona, un inventari del passat històric de la ciutat que té com a objectiu oferir un conjunt d'informació unificada que recull tota la documentació del patrimoni arqueològic de la ciutat prèviament posat a internet.

» 02. Pressupost

La previsió pressupostària desglossada per anys és la següent:

Any	Quantitats	Concepte
2015	TOTAL 2015: 235.950€	
	199.650€	Ja finançats dins el programa municipal BCN Open Challenge per a la preparació dels fons i la digitalització
	36.300€	Per a la creació de repositoris de difusió i preservació dels nous documents digitals
2016	TOTAL 2016: 72.600€	
	36.300€	Per a la creació de repositoris de difusió i preservació dels nous documents digitals
	36.300€	Per a projectes singulars de valorització dels fons documentals de l'ICUB
2017	TOTAL 2017: 60.500€	
	60.500€	Per a projectes singulars de valorització dels fons documentals de l'ICUB
TOTAL 2015-2017: 369.050€		

ANNEX 1

> La digitalització, dins les obligacions de les Administracions públiques

En els darrers anys s'estan fent noves demandes a les administracions públiques emparades sota la legislació corresponent, en la línia d'aconseguir una administració més bolcada al servei del ciutadà, oberta i transparent.

>> Transparència del sector públic

S'exigeix que el sector públic faciliti l'accés a la informació que està gestionant o que custòdia. Es tracta d'una visió modernitzada de la demanda tradicional d'accés a la documentació administrativa en mans de les diferents administracions públiques. La petició de transparència té un gran impacte sobre el procediment administratiu i sobre els sistemes d'informació que donen suport a la gestió de documents, siguin gestors documentals, repositoris digitals o arxius administratius i històrics.

En aquests moments, el Parlament de Catalunya està tramitant una Llei de transparència, accés a la informació pública i bon govern.

>> L'obligació de difondre

La normativa de patrimoni cultural posa l'èmfasi en la necessitat de fer accessibles al públic els béns culturals, i de fer-ho de la manera més àmplia possible. Fer créixer el patrimoni cultural, conservar-lo i difondre'l són les missions bàsiques dels museus, arxius i centres patrimonials públics. L'Estatut d'Autonomia de Catalunya inclou entre els drets i deures en l'àmbit cultural (article 22) el d'accedir en condicions d'igualtat a la cultura" i, amb aquesta finalitat, afirma: "els poders públics han d'emprendre les accions necessàries per a facilitar a totes les persones l'accés a la cultura, als béns i als serveis culturals i al patrimoni cultural, arqueològic, històric, industrial i artístic de Catalunya".

En relació a les dades o metadades que descriuen les col·leccions, cal tenir presents els principis i exigències de la normativa de reutilització de la informació del sector públic. (*DIRECTIVA 2003/98/CE DEL PARLAMENT EUROPEU I DEL CONSELL de 17 de novembre de 2003 relativa a la reutilització de la informació del sector públic*, modificada per la *DIRECTIVA 2013/37/UE DEL PARLAMENT EUROPEU I DEL CONSELL de 26 de juny de 2013*). Aquesta normativa fa referència a tota la informació. Interessa destacar que l'obligació de comunicar-la o transferir-la a la societat inclou les dades de base ("en brut" o sense elaborar). Tots els continguts s'han de posar a disposició per mitjans telemàtics, en formats oberts, també per a finalitats comercials o usos lucratiu. Aquesta normativa, d'àmplia incidència, afecta directament a:

- Els documents.
- Les reproduccions de les col·leccions.
- Les metadades dels elements que integren les col·leccions.

ANNEX 2

> Repartiment i detall dels 326.000 registres a digitalitzar en funció del centre d'adscripció

Els centres i volums a digitalitzar són els següents:

Centre documental/Arxiu	Col·leccions o fons	Número de digitalitzacions (aproximat)
Arxiu Fotogràfic de la Ciutat de Barcelona (Plaça de Pons i Clerch, 2, 2a. planta, 08003 Barcelona)	Ajuntament de Barcelona (Crònica Gràfica) Editorial López	4.000
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (Carrer de Santa Llúcia, 1, 08002 Barcelona)	Guies urbanes i turístiques de Barcelona dels segles XVIII i XIX VI Pregons Testaments dels consellers	25.400
Biblioteca Pública Arús (Passeig de Sant Joan, 26, 08010 Barcelona)	Col·lecció bibliogràfica d'incunables Col·lecció bibliogràfica de moviment obrer	6.410
Hospital de Sant Pau (Carrer de Sant Quintí, 89, 08026 Barcelona)	Privilegis Reials, Papals i Documents Particulars Casa del Teatre Expòsits i Dides	122.200
Museu Nacional de Ciències Naturals (Carrer de Leonardo Da Vinci, 4, 08019 Barcelona)	Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària de la Biblioteca	690
	Col·lecció i fons família Salvador	5.025
Museu d'Història de Barcelona (Plaça del Rei, S/N, 08002 Barcelona)	Fotografies, dibuixos, manuscrits i gravats del fons Museu Verdaguer Barcelona Catàlegs d'exposició del Museu d'Història Arxiu de treball i documentació arquitectònica d'edificis de Barcelona Inventari de peces de la col·lecció fundadora del Fons patrimonial del Museu d'Història. Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària	8.415
Museu de la Música (L'Auditori, Carrer de Lepant, 150, 08013 Barcelona)	Fons Biogràfic del Museu de la Música de Barcelona	5.150

Museu del Disseny de Barcelona (Plaça de les Glòries Catalanes, 37, 08018 Barcelona)	Col·lecció de llibre antic del Museu del Disseny de Barcelona Arxiu Rigalt i Granell Arxiu Busquets Arxiu Badrinas Litografia F. y R. Bastard	128.660
Museu Frederic Marès (Plaça de Sant Iu, 5-6, 08002 Barcelona)	Impresos comercials Menús Làmines de Moda Invitacions i programes de ball Correspondència de Frederic Marès	16.680
Servei d'Arqueologia de Barcelona (Carrer Rull, 4, 08002 Barcelona)	Intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella Diaris d'excavacions de la Plaça Sant Miquel	3.130

Arxiu Fotogràfic de la Ciutat de Barcelona: Ajuntament de Barcelona (Crònica Gràfica), Editorial López. Ambdues col·leccions fotogràfiques, especialment les fotografies de Carlos Pérez de Rozas, permeten conèixer com era i com es va transformar la vida de Barcelona al llarg del segle XX on es van consolidar els canvis socials o urbans, i a més van tenir lloc períodes històrics com la II República o el Franquisme.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: Guies urbanes i turístiques de Barcelona dels segles XVIII i XIX, Pregons de la Ciutat i Testaments dels consellers. Els fons són únics i exposen les mesures govern del Consell de Cent o el Ajuntament Modern des de l'Edat Mitjana fins la reforma de urbanística del pla Cerdà. També destaquen el conjunt de guies que es van editar sobre Barcelona en una època en que no hi havia turisme, però la ciutat ja era visitada per forasters d'arreu..

Biblioteca Pública Arús: Col·lecció bibliogràfica d'incunables, Col·lecció bibliogràfica de moviment obrer. Les dues col·leccions són singulars i úniques, especialment la darrera, ja que permet contextualitzar l'arribada i recepció de corrents de pensament europeus com el marxisme, l'anarquisme o el sindicalisme al segle XIX i primer terç del XX.

Hospital de Sant Pau: Privilegis Reials, Papals i Documents Particulars, Casa del Teatre, Expòsits i Dides. Entre els fons destacats trobem el testimoni de la història del teatre a Barcelona des de el segle XVI fins el XIX, o la història de la infància a través del registre d'orfes i nens abandonats que arribaven a l'Hospital des de l'Edat Mitjana fins a l'època moderna.

Museu Nacional de Ciències Naturals: Col·lecció i fons família Salvador. Es tracta d'un dels fons més importants del museu, i és un dels pocs és un dels pocs gabinets científics que s'ha conservat pràcticament íntegre fins a l'actualitat. Les peces van ser agrupades per tres generacions d'apotecaris entre els segles XVI, XVII i XVIII.

Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària de la Biblioteca. La col·lecció està composta per llibres importants per l'estudi de les espècies animals al segle XIX.

Museu d'Història de Barcelona: Fotografies, dibuixos, manuscrits i gravats del fons Museu Verdaguer Barcelona, Catàlegs d'exposició del Museu d'Història, Arxiu de treball i documentació arquitectònica d'edificis de Barcelona, Inventari de peces de la col·lecció fundadora del Fons patrimonial del Museu d'Història, Conjunt de documents de la col·lecció d'Antiquària. Destaquen els fons de Jacint Verdaguer pel seu interès històric i la resta de col·leccions que mostren intervencions en espais emblemàtics com el Tinell, les Drassanes o la creació de les col·leccions propi Museu.

Museu de la Música: Fons Biogràfic del Museu de la Música de Barcelona. Dins d'aquest fons es troben documents d'importants compositors catalans com Isaac Albéniz o Enric Granados.

Museu del Disseny de Barcelona: Col·lecció de llibre antic del Museu del Disseny de Barcelona, Arxiu Rigalt i Granell, Arxiu Busquets, Arxiu Badrinas, Litografia F. y R. Bastard.

Totes les col·leccions i fons relacionades amb l'evolució del disseny o la moda des de l'Edat moderna fins gairebé l'actualitat. Gravats, documents i llibres d'empreses, famílies o persones serviran per contextualitzar i mostrar les tendències al sector des dels seus orígens.

Museu Frederic Marès: Impresos comercials, Menús, Làmines de Moda, Invitacions i programes de ball, Correspondència de Frederic Marès. A partir de tots els fons es pot fer la crònica de societat i de part de la vida intel·lectual de la Barcelona del segle XIX i primer terç del XX, on destaca la influència francesa. També es podran estudiar els intel·lectuals franquistes durant el franquisme a través de la comunicació epistolar.

Servei d'Arqueologia de Barcelona: Intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella, Diaris d'excavacions de la Plaça Sant Miquel. Els fons recullen les troballes d'ambdós actuacions amb gran valor per conèixer la història urbana de la ciutat i els canvis que ha tingut la Ciutadella des de la seva creació. A més la digitalització servirà per completar la Carta Arqueològica de Barcelona.